

Metsälitukka

Skogsbräsma
Cardamine flexuosa

Uhanalaisuusluokka (IUCN): erittäin uhanalainen (EN)

Uhanalainen ja erityisesti suojeltava (LSA 521/2021)

Rauhoitettu (LSA 521/2021)

Luonnehdinta

Metsälitukka on kaksi- tai monivuotinen ristikukkaiskasvi. Mutkainen varsi on 20–40 cm korkea ja tyvestä jonkin verran karvainen. Tyviruusu on vähälehtinen ja epäselvä. Parilehdykkäisiä varsilehtiä on tavallisesti 5–10 ja ne ovat ruusukehlehtiä isommat. Lehdykät ovat muodoltaan soikeat tai munuaismaiset. Pienissä valkoisissa kukissa on tavallisesti kuusi keltaista hedettä ja kukkien terälehdet ovat alle kolme millimetriä pitkät. Kasvi kukkii kesä-heinäkuussa. Metsälitukan lidut kasvavat yläviistoon ja ne ulottuvat kukkien tasalle tai vähän ylemmäksi. Metsälitukka muistuttaa suurempia lähisukulaisiaan purolitukkaa (*C. amara*) ja luhtalitukkaa (*C. pratensis*), joiden kukkien terälehdet ovat kuitenkin selvästi metsälitukkaa suuremmat.

Elinympäristö ja levinneisyys

Metsälitukka kasvaa lähteiköissä, lähdepurojen varsilla ja kosteissa lehdoissa. Se viihtyy erityisesti lähteikköjen ympäri vuoden sulina pysyvillä tiikkupinnoilla ja muilla kosteilla kasvupaikoilla, joilla vedenpinnan vaihtelut muodostavat pieniä paljaan maan laikkuja. Metsälitukka hyötyy maanpinnan rikkoutumisesta, jolloin sen siemenet pääsevät itämään. Suomessa metsälitukka kasvaa levinneisyytensä koillisella äärirajalla jääkauden jälkeisen lämpökauden reliktinä. Metsälitukkaa tavataan vain noin kymmenellä kasvupaikalla, jotka kaikki sijaitsevat eteläisimmässä Suomessa.

Nykytila ja uhkatekijät

Metsälitukkaa uhkaa kasvupaikkojen kuivuminen erityisesti ojitusten seurauksena. Myös veden- ja turpeenotto sekä metsien uudistamis- ja hoitotoimet vaikuttavat kuivattavasti kasvupaikkojen vesitalouteen. Joitain esiintymiä uhkaa rakentaminen. Puolet metsälitukan tunnetuista kasvupaikoista on suojeltu. Kasvupaikkojen kuivuminen uhkaa kuitenkin myös suojeltuja esiintymiä.

Hoitosuositukset

Erityisesti suojeltavan metsälitukan kasvupaikka rajataan kokonaan metsänkäsitellyn ulkopuolelle. Kasvupaikalla tai sen läheisyydessä ei tehdä harvennushakkuita, maanpinnan muokkauksia eikä ojituksia tai muita vesitalouteen kuivattavasti vaikuttavia toimia. Kasvupaikan ympäristö säilytetään jatkuvasti peitteisenä. Osa metsälitukan kasvupaikoista sijaitsee metsälain erityisen tärkeissä elinympäristöissä, joiden ominaispiirteiden muuttaminen, esimerkiksi purojen tai norojen perkaaminen, on kielletty. Monien metsälitukalle soveltuvien elinympäristöjen vapaaehtoiseen suojeluun on mahdollista hakea rahoitusta METSO-ohjelman kautta.

Lähteet

- Hämet-Ahti, L., Suominen, J., Ulvinen, T. & Uotila, P. (toim.). 1998. Retkeilykasvio. 4. uudistettu painos. Luonnontieteellinen keskusmuseo, Kasvimuseo, Helsinki. 656 s.
- Rautiainen, V.-P., Rytteri T., Kurtto A. & Väre H. (toim.). 2002. Putkilokasvien uhanalaisuuden arviointi – lajikohtaiset perustelut. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. Suomen ympäristö 593. 194 s.
- Rytteri, T. 1997. Metsälitukka – skogsbräsma. Teoksessa: Rytteri, T. & Kettunen, T. (toim.). Uhanalaiset kasvimme. Suomen ympäristökeskus ja Kirjayhtymä Oy, Helsinki. S. 91.

Kuva: Terhi Rytteri